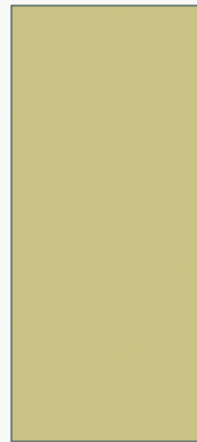

СУСПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ФОРМИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ

ТЕМА 4

ПИТАННЯ ТЕМИ

1. Форми суспільного виробництва та їх еволюція
2. Товар та його властивості
3. Виникнення грошей та їх функції
4. Інфляція, її сутність, причини та соціально-економічні наслідки.
Антиінфляційне регулювання

ФОРМИ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

ПИТАННЯ 1

СУТНІСТЬ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

- **Суспільного виробництва** – це сукупна організована діяльність людей із перетворення речовин і сил природи з метою створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для їх існування та розвитку
- **Основні риси виробництва:**
  - завжди є суспільним виробництвом
  - має безперервний характер розвитку, постійно повторюється, тобто відтворюється
  - у процесі виробництва виникають економічні відносини між людьми
  - є важливою складовою частиною тієї чи іншої соціально-економічної системи

СТРУКТУРА СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Суспільне виробництво

```
graph TD; A[Суспільне виробництво] --> B[Матеріальне виробництво – сукупність галузей і сфер, які виробляють матеріально-речові блага й надають матеріальні послуги]; A --> C[Нематеріальне виробництво – сукупність галузей і сфер, що виробляють нематеріальні блага та нематеріальні послуги, які задовольняють духовні й соціальні потреби людей]; B --> D[Промисловість, сільське господарство, лісове господарство, будівництво, комунальне господарство, транспорт, зв'язок, торгівля, що обслуговують процес виробництва]; C --> E[Охорона здоров'я, освіта, інформатика, культура, мистецтво, спорт, туризм, духовне виробництво];
```

Матеріальне виробництво – сукупність галузей і сфер, які виробляють матеріально-речові блага й надають матеріальні послуги

Промисловість, сільське господарство, лісове господарство, будівництво, комунальне господарство, транспорт, зв'язок, торгівля, що обслуговують процес виробництва

Нематеріальне виробництво – сукупність галузей і сфер, що виробляють нематеріальні блага та нематеріальні послуги, які задовольняють духовні й соціальні потреби людей

Охорона здоров'я, освіта, інформатика, культура, мистецтво, спорт, туризм, духовне виробництво

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

- **Форма суспільного виробництва** – це певний спосіб організації господарської діяльності
- Людство пройшло довгий історичний шлях розвитку і знало дві основні форми організації суспільного виробництва:
  - **натуральне господарство** – такий тип організації виробництва, при якому економічні суб'єкти виробляють продукти для задоволення своїх власних потреб
  - **товарне виробництво** – така форма організації виробництва, за якої продукти виробляються не для власного споживання, а спеціально для обміну, для продажу на ринку

ОСНОВНІ РИСИ НАТУРАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Натуральне господарство

Суспільний поділ праці в зародковому стані

Замкнутість економічної діяльності

Базується на ручній праці, примітивних засобах виробництва та найпростішій організації праці

Відсутність обміну

Панівна форма суспільного виробництва в усіх докапіталістичних формаціях

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

- Розвиток суспільного поділу праці
- Наявність економічної відокремленості виробників

ТИПИ ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

- **Товарне виробництво**
- **Просте товарне виробництво** – це дрібне виробництво індивідуальних самостійних ремісників і селян, що працюють на ринок та притаманне докапіталістичним суспільствам
- **Розвинуте товарне виробництво** – це вищий і ефективніший ступінь товарної організації господарства, заснований на великій приватній власності, найманій праці й машинній індустрії та притаманне капіталістичному суспільству

СПІЛЬНІ ОЗНАКИ ПРОСТОГО ТА РОЗВИНУТОГО ТОВАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Наявність
суспільного
поділу праці

Приватна
власність на
засоби праці

Ринкова форма
зв'язків між
виробниками

Конкуренція

ВІДМІННОСТІ МІЖ ПРОСТИМ ТА РОЗВИНУТИМ ТОВАРНИМ ВИРОБНИЦТВОМ

- **Просте товарне виробництво**

- Базується на особистій праці виробника
- Мета – задоволення особистих потреб виробника та членів його сім'ї
- Виробництво товарів має обмежений характер
- Незначні масштаби виробництва, кустарна техніка, переважно ручна праця

- **Розвинуте товарне виробництво**

- Базується на системі найманої праці
- Мета – отримання прибутку підприємцем
- Товарне виробництво набуває загального панівного характеру
- Великі масштаби виробництва, передова техніка, механізована праця

ТОВАР ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ

ПИТАННЯ 2

ТОВАР ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

- Основоположною категорією товарного виробництва є «товар»
- **Товар** – це економічне благо, що задовольняє певну потребу людини і використовується для обміну (купівлі-продажу на ринку)

ВЛАСТИВОСТІ ТОВАРУ

- **Споживча вартість** – це здатність товару задовольняти будь-яку потребу людини. Споживча вартість має три форми прояву: кількість, натуральна форма, якість
- **Вартість товару** – це уречевлена в товарі суспільна праця виробника. Зовнішнім проявом вартості є мінова вартість
- **Мінова вартість** є певним кількісним співвідношенням (пропорцією), в якому товар одного роду обмінюється на товар іншого виду

ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ВАРТОСТІ

- **Теорії вартості**
  - **Теорія факторів (витрат) виробництва** визначає вартість товарів за витратами на їхнє виробництво
  - **Теорія попиту і пропозиції** визначає вартість товарів за співвідношенням попиту і пропозиції на них у процесі обміну
  - **Теорія трудової вартості** оцінює вартість товарів залежно від затрат суспільно необхідної праці на їхнє виробництво
  - **Теорія граничної корисності** визначає вартість товарів ступенем корисності останньої одиниці товару для споживача

СУТНІСТЬ ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

- **Закон вартості** – це закон, який передбачає, що виробництво й обмін товарів мають здійснюватися на основі їхньої вартості, тобто як обмін еквівалентів
- Закон вартості є законом функціонування і розвитку товарного виробництва

ФУНКЦІЇ ЗАКОНУ ВАРТОСТІ

- **Закон вартості**

- Регулює пропорції суспільного виробництва
- Стимулює розвиток продуктивних сил
- Обумовлює диференціацію товаровиробників

ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

ПИТАННЯ 3

ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ

- Концепції виникнення грошей
  - **Раціоналістична** – пояснює виникнення грошей як результат домовленості між людьми про введення спеціального інструмента (грошей) для здійснення обміну товарів
  - **Еволюційна** – стверджує, що гроші виникли стихійно, незалежно від волі людей, у результаті тривалого еволюційного розвитку суспільного поділу праці, товарного виробництва та обміну

ФОРМИ ВАРТОСТІ (ЕВОЛЮЦІЙНА КОНЦЕПЦІЯ)

- **Проста або випадкова форма вартості**
- (один товар обмінюється на інший в випадковій пропорції)
- **Повна або розгорнута форма вартості**
- (до одного товару дорівнюються інші товари)
- **Загальна форма вартості**
- (всі товари обмінюються на один товар – загальний еквівалент)
- **Грошова форма вартості**
- (роль загального еквівалента закріплюється за золотом та сріблом)

СУТНІСТЬ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ

- **Гроші** – це особливий товар, який виконує роль загального еквівалента, виступає посередником в обміні товарів і виражає економічні відносини між людьми з приводу виробництва та обміну товарів
- **Функції грошей:**
  - міра вартості
  - засіб обігу
  - засіб утворення скарбів
  - засіб платежу
  - світові гроші

ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ

- **Теорії грошей**

- **Металева** (Т.Ман, У.Стаффорд, Д.Норе)

- Представники визнавали лише металеві гроші з благородних металів. Стверджували, що золото й срібло є грошима завдяки своїм природним властивостям, а не розвитку відносин обміну

- **Номіналістична** (Дж.Берклі, Дж.Стюарт)

- Вважали гроші суто умовними номінальними знаками, вартість яких не залежить від матеріального змісту, а визначається лише найменування

- **Кількісна** (Дж.Локк, Д.Юм, Ш.Монтеск'є)

- Стверджували, що вартість грошей та рівень товарних цін визначаються кількістю грошей в обігу

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ГРОШЕЙ

- Товарні гроші
- Металеві гроші
- Паперові гроші
- Кредитні гроші
- Електронні гроші

ІНФЛЯЦІЯ, ЇЇ СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ.
АНТИІНФЛЯЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

ПИТАННЯ 4

СУТНІСТЬ ІНФЛЯЦІЇ

- **Інфляція** – це знецінення грошей, спричинене диспропорціями в суспільному виробництві й порушенням законів грошового обігу, яке виявляється у стійкому зростанні цін на товари і послуги
- **Інфляція** – це одна і найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу

ТИПИ ІНФЛЯЦІЇ

- Типи інфляції
  - **За ступенем прогнозування** – очікувана, неочікувана
  - **Залежно від переважаючого впливу факторів** – інфляція попиту, інфляція пропозиції
  - **За темпами зростання** – повзуча, галопуюча, гіперінфляція
  - **За характером прояву** – відкрита, прихована
  - **За співвідношенням темпів зростання цін на товари** – збалансована, незбалансована

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ІНФЛЯЦІЇ

- **Причини інфляції**

- Порушення пропорцій суспільного виробництва
- Надмірна емісія паперових грошей
- Дефіцит державного бюджету
- Мілітаризація економіки
- Значне зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу
- Недосконалість податкової системи
- Кризові явища у фінансово-кредитній системі
- Монополізація виробництва
- Зовнішньоекономічні фактори

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЇ

- інфляція руйнує нормальні господарські зв'язи, посилює хаос і диспропорції в економіці, дезорганізує інвестиційний процес
- капітали переливаються із сфери виробництва в сферу обігу, зростає спекуляція, тіньова економіка, корупція
- порушується нормальне функціонування кредитно-грошової системи
- поступово зводяться товарно-грошові відносини і розширюється пряма продуктообмін на основі бартерних угод
- інфляція негативно впливає і на міжнародні економічні і валютно-кредитні відносини країни

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЇ

- інфляція знижує життєвий рівень всіх шарів населення, особливо тих, які мають постійний дохід
- інфляція обесцєнює попередні грошєві заощадження населення в банках, страхових полісах, щорічну ренту і інші активи з фіксованою цєною
- інфляція посилює безробіття, підірвує мотивацію до ефективного трудової діяльності, посилює соціальну диференціацію населення і соціальну напругу в суспільстві

АНТИІНФЛЯЦІЙНІ ЗАХОДИ

- Зростання виробництва і насичення ринку товарами
- Обмеження емісії грошей
- Подолання дефіциту державного бюджету
- Стимулювання нагромаджень та інвестицій
- Проведення обґрунтованої кредитної політики
- Скорочення ставок податків
- Проведення приватизації і стимулювання розвитку середнього й малого бізнесу
- Збільшення безготівкового обігу
- Широке впровадження електронної системи розрахунків
- Скорочення бартерних операцій
- Регулювання валютного курсу
- Розвиток ринку цінних паперів
- Подавлення інфляційних очікувань населення
- Проведення грошових реформ конфіскаційного типу